

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

Кафедра цивільного права

ІТ-ПРАВО ТА КІБЕРБЕЗПЕКА В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнського круглого столу**

Одеса,
12 квітня 2025 року

Одеса
Фенікс
2025

УДК 342.95 : 343.32 (477): 351.863
I-52

За загальною редакцією

доктора юридичних наук, професора **Є. Харитонova**,
кандидатки юридичних наук, доцентки **Ю. Кривенко**.

Упорядники-укладачі:

Кривенко Юлія – к.ю.н., доцентка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», доцентка;

Лешкова Єлизавета – лаборантка кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія».

ІТ-право та кібербезпека в умовах гібридної війни :
I-52 матеріали Всеукр. круглого столу (м. Одеса, 12 квіт. 2025 р.) / за заг. ред.: Є. О. Харитонova, Ю. Кривенко ; кафедра цив. права НУ «Одес. юрид. академія». – Одеса : Фенікс, 2025. – 138 с. – Режим доступу:

ISBN 978-617-8430-57-3

Збірник містить матеріали доповідей з теоретичних, історичних і методологічних проблем ІТ-права та кібербезпеки, які були оприлюднені на Всеукраїнському круглому столі «ІТ-право та кібербезпека в умовах гібридної війни» 12 квітня 2025 у Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення громадськості з дослідженнями науковців у сфері ІТ-права та кібербезпеки і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності.

УДК 342.95 : 343.32 (477): 351.863

*Матеріали видано в авторській редакції.
Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть
учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти,
які рекомендували ці матеріали до друку.*

ISBN 978-617-8430-57-3

© Колектив авторів, 2025

© НУ «Одеська юридична академія»,
2025

3. Pagallo, U. (2023). AI Agents and the Law: On Rights, Duties, and Responsibilities. In: Corrales, M., Fenwick, M., & Forgó, N. (Eds.), Law and Technology in a Global Digital Society. Springer.
4. Wischmeyer, T. (2022). A Legal Framework for Artificial Intelligence: European and Global Perspectives. German Law Journal, 23(2), 121–135
5. Koops, B.-J., & Leenes, R. (2022). Responsibility and Accountability in a Hybrid Human-AI World. Law, Innovation and Technology, 14(1), 1–24.

Романовський Денис Сергійович,
*аспірант 2 року навчання кафедри цивільного права Національного
університету «Одеська юридична академія», адвокат.*

ІТ ПРАВА ТА КІБЕРБЕЗПЕКА ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Сучасне суспільство стрімко цифровізується, що відкриває нові можливості для соціальної інтеграції та забезпечення прав людини. Цифрові технології відіграють ключову роль у забезпеченні доступу громадян до інформації, державних послуг і соціальних гарантій. Водночас цифровізація суспільства породжує низку викликів для вразливих категорій населення, зокрема людей похилого віку. В умовах гібридної війни кіберзагрози стають не лише інструментом економічної та політичної дестабілізації, а й безпосередньою загрозою для інформаційної безпеки літніх осіб, які нерідко мають обмежені навички користування цифровими технологіями. Люди похилого віку часто стають мішенню для кібератак, онлайн-шахрайства, інформаційних маніпуляцій, що ставить під загрозу їхні особисті дані, фінансову безпеку та доступ до державних послуг.

Згідно звіту про діяльність Департаменту кіберполіції Національної поліції України у 2024 році, негативний вплив на криміногенну ситуацію у кіберпросторі Україні мали такі фактори: збройна агресія РФ проти України; поширення глобальних кіберзагроз, таких як атаки на ланцюги постачання (supply chain attacks), кібервикрадення даних (data breaches) та використання штучного інтелекту для вчинення злочинів; масове поширення таких способів вчинення кримінальних правопорушень як фішинг, вішинг, бейтінг, скі-

мінг, злам облікових записів тощо; поширення особистих даних, що сприяє вчиненню майнових злочинів у кіберпросторі; використання сервісів анонімізації під час вчинення кримінальних правопорушень; зростання обсягів використання інтернет-банкінгу. [1]

Відповідно до інформації Державної служби статистики України станом на 1 січня 2022 року майже кожен 4 житель України є старшим 60 років [2]. Тобто люди похилого віку є значним пластом населення України, який, з огляду на стрімко зростаючу важливість інформаційних технологій, потребує відповідної уваги.

На підставі даних Всеукраїнського опитування проведеного Київським міжнародним інститутом соціології у вересні 2022 року, серед респондентів людей похилого віку 48,4% не користуються інтернетом, 17,7% користуються 2–3 години на тиждень і рідше, 32,1% щодня не менше 3-х годин. [3] Згідно аналогічного опитування проведеного у вересні-жовтні 2023 року частка регулярних користувачів інтернетом, серед людей похилого віку, порівняно з 2022 роком зросла до 50%, а частка тих, хто взагалі не користується інтернетом, відповідно, знизилася до 30%. [4] Вказане свідчить про значне зростання кількості людей похилого віку, які є регулярними користувачами інтернету. Проте залишається суттєва частка людей похилого віку, яка має обмежений доступ (або взагалі немає) до банківських послуг в інтернеті, телемедицини, державних електронних послуг тощо.

Недостатній рівень цифрової грамотності унеможливорює ефективне користування державними електронними послугами, онлайн-банкінгом, телемедициною та іншими сервісами, що робить літніх осіб більш вразливими перед кібератаками та інформаційними маніпуляціями.

Кількість випадків шахрайства та кібератак, спрямованих на людей похилого віку, стрімко зростає. Серед найбільш поширених видів шахрайства, можливо виділити, ті з якими найчастіше стикаються люди похилого віку:

Фішингові атаки – створення підроблених вебсайтів або електронних листів для отримання персональних даних, паролів та фінансової інформації;

Соціальна інженерія – методи маніпулювання з метою отримання конфіденційної інформації;

Фейкові державні виплати – розсилання неправдивих повідомлень про «грошову допомогу», пенсійні надбавки чи субсидії;

Шахрайські онлайн-інвестиції – залучення до фальшивих інвестиційних програм з обіцянкою високих доходів.

У подальшому люди похилого віку змушені звертатись до відповідних державних, в тому числі судових, органів за допомогою та захистом, проте процедура отримання відшкодування завданих збитків (переважно фінансових) є тривалою та не завжди позитивною.

Частими є випадки зняття коштів з кредитної карти, після отримання доступу до онлайн банкінгу, або створення онлайн кабінетів в фінансових установах чи укладення кредитних договорів онлайн, з метою виведення коштів.

Фінансові установи, що обліковують кредиторську заборгованість, яка виникла внаслідок шахрайських операцій, у подальшому подають позови про стягнення заборгованості. Такі позовні заяви обґрунтовані наявністю дій або бездіяльності зі сторони особи, що сприяли у доступі до конфіденційної інформації, за допомогою якої відбулись шахрайські операції. Також, є практика подання позовних заяв про визнання недійсними спірних кредитних договорів. В обох випадках лише наявність обставин, які безспірно доводять, що користувач своїми діями чи бездіяльністю сприяв втраті, незаконному використанню ПІН-коду або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжні операції, є підставою для притягнення його до цивільно-правової відповідальності.

Відповідно до Постанови Верховного Суду від 13.06.2022 по справі № 587/586/21, наведені правила визначають предмет дослідження та відповідним чином розподіляють між сторонами тягар доведення, а отже, встановленню підлягають обставини, які беззаперечно свідчитимуть, що користувач своїми діями чи бездіяльністю сприяв втраті, незаконному використанню ПІН-коду або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжні операції від його іме-

ні. У разі недоведеності обставин, які безспірно свідчать про те, що користувач своїми діями чи бездіяльністю сприяв втраті, незаконному використанню ПІН-коду або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжні операції, необхідно виходити з відсутності вини користувача у перерахуванні чи отриманні спірних грошових коштів. [5]

Вказане можливе лише після отримання відповідної конфіденційної інформації, яку люди похилого віку не рідко самі надають, не розуміючи можливих наслідків. Зокрема, проблема загострюється через:

- використання слабких або однакових паролів для різних сервісів;
- недостатню обізнаність про механізми налаштування конфіденційності в соціальних мережах;
- відсутність двофакторної автентифікації у фінансових та державних онлайн-сервісах.

Рішенням Правління Національного банку України від 12.04.2024 року затверджено Національну стратегію розвитку фінансової грамотності до 2030 року, якою зокрема, передбачено удосконалення навичок з управління особистими фінансами, забезпечення фінансової стійкості населення, захисту від фінансового шахрайства. Однією із цільових груп стратегії є люди похилого віку. [6]

У 2023 році Міністерством цифрової трансформації України презентовано освітній серіал на платформі Дія.Освіта «Базові цифрові навички для людей елегантного віку». Цей ресурс призначений для людей похилого віку, які не мають достатньої впевненості у використанні цифрових технологій, і допоможе їм освоїти навички користування смартфоном та електронними послугами в найбільш поширених життєвих ситуаціях.

Кібербезпека та цифрові права людей похилого віку, з огляду на їх чисельність, є важливим аспектом національної безпеки України. Для ефективного захисту необхідно якісно впровадити державні освітні програми з цифрової грамотності та посилити боротьбу з кіберзлочинністю. Лише комплексний підхід дозволить створити

безпечне цифрове середовище для людей похилого віку та забезпечити їхню соціальну інтеграцію в цифровий простір.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Звіт про діяльність Департаменту кіберполіції Національної поліції України у 2024 році URL: <https://cyberpolice.gov.ua/news/zvitpro-diyalnist-departamentu-kiberpolicziyi-naczionalnoyi-policziyi-ukrayiny-u-roczi-7074/>

2. Державна служба статистики України URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ds.htm

3. Аналітичний звіт «Думки і погляди населення України щодо державних електронних послуг». на замовлення Програми розвитку ООН в Україні й у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації України. Київ – 2022 URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-01/Report%20Opinions%20and%20views%20of%20the%20Ukrainian%20population%20regarding%20state%20electronic%20services.pdf>

4. Аналітичний звіт «Думки і погляди населення України щодо державних електронних послуг». на замовлення Програми розвитку ООН в Україні й у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації України. Київ – 2024 URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-01/infographic-e-services-use-in-ukraine-2023.pdf>

5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 13.06.2022 по справі № 587/586/21 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104794162>

6. Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року затверджена рішенням Правління Національного банку України від 12.04.2024 року № 119-пш. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/NBU_Strategy-Financial-Literacy.pdf?v=12

7. Дія.Освіта «Базові цифрові навички для людей елегантного віку» URL: <https://osvita.diia.gov.ua/courses/basic-digital-skills-for-the-elegant-age>

Рябченко Вікторія Олександрівна,
*аспірантка 2 року навчання кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія».*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ВІД ВЕРБУВАННЯ ФСБ У СОЦМЕРЕЖІ «ТЕЛЕГРАМ»

XXI століття сьогодні ототожнюють з ерою комп'ютерів, інформаційною епохою чи епохою соціальних мереж. Безумовними перевагами соціальних мереж є швидкий доступ до наукової, роз-

Резніченко Семен Васильович НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ПАСАЖИРІВ АВТОБУСАМИ	67
Святошнюк Арина Леонідівна ЗМІСТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	73
Спасова Катерина Іванівна ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	75
Токарева Віра Олександрівна ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ АВТОНОМНИХ СИСТЕМ У ЗБРОЙНОМУ КОНФЛІКТІ	78
Вовчок Руслан Володимирович ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА В ЕПОХУ СТІМКОГО РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	81
Кірсанов Олексій Володимирович ВЕРИФІКАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ КАРТ КЛІЄНТА	85
Коштура Богдан Вячеславович ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК УЧАСНИК ЕЛЕКТРОННИХ ПРАВОЧИНІВ	87
Романовський Денис Сергійович ІТ ПРАВА ТА КІБЕРБЕЗПЕКА ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ	91
Рябченко Вікторія Олександрівна ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ НЕПОВНОЛІТНІХ ВІД ВЕРБУВАННЯ ФСБ У СОЦМЕРЕЖІ «ТЕЛЕГРАМ»	95
Балик Даша Вікторівна ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЦИФРОВІ РЕЧІ	99
Білошкурський Микола Миколайович ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІГРОВОЇ ОНЛАЙН-РЕЧІ НА ПРИКЛАДІ СЕРВІСУ STEAM	104
Забудько Анастасія Сергіївна ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЦИФРОВИХ АКТИВІВ	111
Костенко Олександр Сергійович АВТОРСЬКІ ПРАВА НА ОБ'ЄКТИ, СТВОРЕНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ: ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ	115
Мурашева Катерина Василівна ПЕРСОНАЛЬНІ ДАНІ ТА ЇХ ЗАХИСТ: ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ В УМОВАХ КІБЕРЗАГРОЗ	119
Рогожа Валерія Василівна РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КІБЕРБЕЗПЕЦІ: ЗАХИСТ ЧИ ЗАГРОЗА?	124
Фасій Анастасія Володимирівна ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМИ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ	128
ВИСНОВКИ	132